

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Балабақшадағы тұлға қалыптастыру негіздері

ЖАРИЯЛАНДЫ
21.02.2026СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/187346/**Ажаева Айгерім Болатқалиқызы**

Тәрбиеші

Маңғыстау облысы, Жаңаөзен қаласы

"№13 "Ақмарал" бөбекжайы" МКҚК

Аннотация.

Бұл мақалада мектепке дейінгі ұйым жағдайында тұлға қалыптастырудың теориялық негіздері мен педагогикалық маңызы қарастырылады. Ерте жаста баланың тұлғалық қасиеттерінің қалыптасу ерекшеліктері ғылыми тұрғыда талданып, тәрбиешінің рөлі мен тәрбиелік ортаның ықпалы сипатталады. Балабақша кезеңінде әлеуметтік, эмоциялық және мінез-құлықтық сапалардың дамуы тұлға қалыптасуының өзегі ретінде негізделеді.

Кілт сөздер: тұлға қалыптастыру, мектепке дейінгі тәрбие, балабақша, әлеуметтік даму, эмоциялық даму, тәрбиеші, тәрбиелік орта.

Кіріспе

Мектепке дейінгі кезең – адамның тұлғалық дамуының іргелі сатысы. Бұл кезеңде баланың мінез-құлқы, құндылықтық бағдарлары, эмоциялық реакциялары және әлеуметтік қатынастарының бастапқы негіздері қалыптасады. Психологиялық-педагогикалық зерттеулер тұлға дамуының негізгі құрылымдары дәл осы ерте жаста қаланатынын дәлелдейді. Баланың өзіндік «Мен» бейнесінің қалыптасуы, қоршаған ортамен өзара әрекетке түсуі және мінез-құлық нормаларын меңгеруі мектепке дейінгі тәрбиенің мазмұнымен тікелей байланысты.

Балабақша – баланың алғашқы ұйымдасқан әлеуметтік ортасы. Мұнда бала отбасы шеңберінен шығып, кеңейтілген әлеуметтік қатынастар жүйесіне енеді. Сондықтан мектепке дейінгі ұйым жағдайында тұлға қалыптастыру үдерісі арнайы педагогикалық ұйымдастыруды талап етеді.

Тұлға қалыптастырудың психологиялық негіздері

Тұлға ұғымы адамның даралық қасиеттерін, әлеуметтік тәжірибесін, мінез-құлқын және өзіндік санасын қамтитын күрделі құрылым ретінде қарастырылады. Ерте жаста тұлға қалыптасуы баланың эмоциялық тәжірибесі, қарым-қатынасы және іс-әрекеті арқылы жүзеге асады. Бұл кезеңде бала қоршаған ортаны тікелей қабылдау негізінде танып, әлеуметтік нормаларды еліктеу арқылы игереді.

Баланың тұлғалық дамуының маңызды көрсеткіштері оның өзіндік бағалауы, дербестік деңгейі, әлеуметтік бейімделуі және эмоциялық тұрақтылығы болып табылады. Егер бала тұрақты қолдау мен қауіпсіздік сезінетін ортада тәрбиеленсе, оның сенімділігі мен белсенділігі қалыптасады. Керісінше, психологиялық жайсыздық баланың тұйықтығына, сенімсіздігіне және бейімделу қиындықтарына әкелуі мүмкін.

Балабақшадағы тәрбиелік ортаның рөлі

Тұлға қалыптастыру үдерісінде тәрбиелік ортаның маңызы ерекше. Балабақшадағы заттық-дамытушы орта, эмоционалдық ахуал және педагогикалық өзара әрекет баланың тұлғалық сапаларының дамуына ықпал етеді. Баланың өзін қауіпсіз, еркін және құрметтелген сезінуі тұлғалық тұрақтылықтың негізін қалайды.

Тәрбиелік орта тек материалдық жағдайлармен шектелмейді. Оның мазмұны балалар арасындағы қарым-қатынас мәдениетін, ересектердің педагогикалық стилін және күнделікті әрекет жүйесін қамтиды. Әлеуметтік өзара әрекет барысында бала өзін топ мүшесі ретінде сезінеді, бұл оның әлеуметтік сәйкестігінің қалыптасуына жағдай жасайды.

Іс-әрекет және тұлғалық даму

Мектепке дейінгі жаста іс-әрекет тұлға дамуының негізгі тетігі болып табылады. Ойын, еңбек, танымдық және шығармашылық әрекеттер баланың дербестігін, жауапкершілігін және бастамашылдығын қалыптастырады. Әсіресе ойын әрекеті баланың әлеуметтік рөлдерді меңгеруіне, эмоциялық тәжірибесін кеңейтуіне және мінез-құлық нормаларын түсінуіне мүмкіндік береді.

Іс-әрекет барысында бала қиындықтарды жеңуге, шешім қабылдауға және өз әрекетінің нәтижесін бағалауға үйренеді. Бұл үдерістер тұлғалық сапалардың, соның ішінде табандылықтың, сенімділіктің және өзін-өзі реттеу қабілеттерінің дамуына негіз болады.

Тәрбиешінің тұлға қалыптастырудағы рөлі

Балабақшадағы тұлға қалыптастыруда тәрбиеші жетекші рөл атқарады. Педагог баланың тұлғалық дамуын бағыттаушы, қолдаушы және үлгі көрсетуші ретінде әрекет етеді. Тәрбиешінің кәсіби ұстанымы, қарым-қатынас стилі және эмоционалдық мәдениеті

балалардың психологиялық жай-күйіне тікелей әсер етеді.

Тәрбиеші балаға сенім білдіру, қолдау көрсету және жетістігін мойындау арқылы оның өзіндік бағалауын қалыптастырады. Сонымен қатар педагог балаларды әлеуметтік нормаларға үйретіп, өзара сыйластық пен ынтымақтастық қатынастарын дамытады. Тәрбиешінің әділ, мейірімді және тұрақты педагогикалық ықпалы тұлғалық тұрақтылықтың қалыптасуына негіз болады.

Әлеуметтік және эмоциялық даму

Тұлға қалыптастыру әлеуметтік және эмоциялық даму үдерістерімен тығыз байланысты. Балабақша жағдайында бала құрдастарымен қарым-қатынас жасап, бірлескен әрекетке қатысады, бұл оның әлеуметтік тәжірибесін кеңейтеді. Өзара әрекет барысында бала эмоцияны білдіруді, реттеуді және түсінуді үйренеді.

Эмоциялық даму тұлғаның тұрақтылығы мен психологиялық саулығының негізі болып табылады. Бала эмоциялық қолдау алған жағдайда сенімділік, ашықтық және жағымды қарым-қатынас қалыптасады. Сондықтан балабақшадағы тәрбиелік жұмыс баланың эмоциялық жайлылығын қамтамасыз етуге бағытталуы тиіс.

Қорытынды

Балабақшадағы тұлға қалыптастыру – баланың болашақ өміріне бағыт беретін іргелі педагогикалық үдеріс. Ерте жаста қалыптасқан мінез-құлық нормалары, эмоциялық реакциялар және әлеуметтік қатынастар тұлға дамуының тұрақты негізіне айналады. Тәрбиелік ортаның сапасы мен тәрбиешінің кәсіби шеберлігі баланың тұлғалық дамуының нәтижелілігін айқындайды. Жүйелі ұйымдастырылған педагогикалық ықпал баланың дербестігін, сенімділігін және әлеуметтік белсенділігін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қалиева С. **Мектепке дейінгі педагогика**. – Алматы: Білім, 2018.
2. Бозауғанбаева Б. **Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі**. – Алматы: Қазақ университеті, 2017.
3. Әбдіғаббарова Ұ. **Мектеп жасына дейінгі балалардың психологиясы**. – Алматы: Эверо, 2019.
4. **Отбасы және балабақша ғылыми-әдістемелік журналы**. – Алматы, 2022.
5. Выготский Л.С. **Психология развития ребенка**. – Москва, 2016.
6. Эльконин Д.Б. **Психическое развитие в детском возрасте**. – Москва, 2017.

© 2026 Bilimger.kz Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.